Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

НАША СЛОВА

ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ІМЯ ФРАНЦІШКА СКАРЫНЫ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года № 21(458) 31 ТРАЎНЯ 2000 г.

МІЖНАРОДНЫ КАНГРЭС БЕЛАРУСІСТАЎ

У Менску адбыўся Міжнародны кангрэс беларусістаў. Яго ўдзельнікі - 270 навукоўцаў і грамадскіх дзеячоў з адзінаццаці краін свету. Сярод іх дырэктар Беларускага інстытута навукі і мастацтва ў Нью-Ёрку Вітаўт Кіпель, прафесар універсітэта ў Беластоку Ян Чыквін, дырэктар Беларускай бібліятэкі імя Ф. Скарыны ў Лондане Аляксандр Надсан і іншыя.

На здымках:
1. Кангрэс адкрывае прэзідэнт МАБ Адам Мальдзіс.
2. Удзельнікі кангрэсу прафесары Анатоль Грыцкевіч і Мікалай Крукоўскі ў зале кангрэсу.
3. Генадзь Бураўкін і Радзім Гарэцкі сярод удзельнікаў кангрэсу.

Нечарговая канферэнцыя ТБМ у Маладзечне

16 сакавіка 2000 у Маладзечне адбылася нечарговая канферэнцыя маладзечанскай гарадской арганізацыі ТБМ на якой прысутнічаў 31 дэлегат.

Старшынём гарадской рады ТБМ абраны Сяргей Іванавіч Юркевіч. У склад рады увайшло 8 чалавек. Таксама абрана рэвізійная камісія ў складзе трох сяброй начале са сп. Мацвеенкам У.У. Маладзечанская гарадская арганізацыя ТБМ пастаўлена на ўлік у мясцовым гарвыканкаме 11 кастрычніка 1999 года.

Сакратарыят.

Да гадавіны трагедыі на Нямізе

24 траўня ў памяшканні музея Багдановіча адбылася прэзентацыя кнігі "Трагедыя на Нямізе". Яе выйсце прымеркавана да гадавіны трагедыі 30 траўня.

"Трагедыя на Нямізе" – гэта дакументальная кніга асаблівы помнік загінуўшым і напамін жывым. У ёй сабраны сведчанні пацярпелых 30 траўня 1999 г. у падземным пераходзе на станцыі метро "Няміга" у Менску, а таксама ўспаміны блізкіх родзічаў і сяброў аб усіх 53-ох загінушых.

Ахвяраванні на ТБМ

Рассветаўская суполка ТБМ Акцябарскага р-на Гомельскай вобласці:

Чубенка Іра Ф.	1.000	Каратыш Марыя	1.000
Швайба Н.К.	1.000	Матузава Тамара	1.000
Волкава Ніна	1.000	Вежнавец Лідзія	300
Дудко Л.В.	1.000	Папруга Вал.	300
Сямёнаў Віктар	1.000	Іскрыцкая Тамара	300
Кірдун Вераніка	1.000	Савельева Тамара	300
Падаляк Сяргей	1.000	**Усяго**	**10.200 руб.**

Суполка "Рэфармацыя	10$
СШ № 2 г.Салігорска	540 руб.
Георгій Штыхаў (Менск)	5.000 руб.
Яўген Міцкевіч (Менск)	500 руб.
Цітавец (Менск)	800 руб.
ФіВ (Докшыцы)	500 руб.
Хвата С.І. (Горадня)	1.000 руб.
Петруковіч В.І. (Менск)	1.200 руб.
Плакса Уладзімір (Менск)	2.800 руб.
Анісім Алена (Менск)	1.000 руб.
Санько Зміцер (Менск)	500 руб.
Санько Наталля (Менск)	500 руб.
Санько Яніна (Менск)	500 руб.
Будаўнік з Менску	100.000 руб.
Раённая рада ТБМ Ленінскага р-на г.Менска	5.000 руб. + 5 $
Малады Фронт	5.000 руб.

Дзейнасць Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны па наданні роднай мове рэальнага статуса дзяржаўнай вымагае вялікіх выдаткаў. Падтрымаць ТБМ – справа гонару кожнага грамадзяніна краіны.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на адрас: вул. Румянцава 13, г.Менск, 220005, альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ № 3015212330014 у Менскай гардырэкцыі ААТ Белбізнесбанка код 764 праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк (камісійны збор пры гэтым не бярэцца).

Шаноўнае спадарства

Прадаўжаецца падпіска на "Наша слова". Можам давесці, што ў каталогах з'явілася ўклейка пад назвай "Дадатак № 2". У раздзеле "Рэспубліканскія газеты" знаходзіцца "Наша слова". У сувязі з гэтым дадаткам № 2 менскія паштавікі папрасілі дадаць да індэкса 63865 двоечку, што мы і зрабілі

Мы просім усіх сяброў весці прапаганду нашай газеты і асабліва сярод пабочных нашай арганізацыі людзей. У Лідзе пры зборы подпісаў за Беларускі Нацыянальны Універсітэт было абыдзена некалькі тысяч кватэр. 90 працэнтаў жыхароў ніколі нічога не чулі пра ТБМ і нашу газету. Хаця ў Лідзе не самая горшая арганізацыя. А што мы можам чакаць ад тых гарадоў і раёнаў, дзе ТБМ няма?

Шаноўнае спадарства! Калі дзе здарыцца, што нашай газеты няма ў каталогу ці кампутары, упарта патрабуйце, каб яна туды была ўключана. На гэты раз мы нікуды не спазніліся, нідзе не памыліліся, і, нават іхнія законы на нашым баку.

Мы чакаем вашай падтрымкі.

Ф. СП - 1

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

АБАНЕМЕНТ на газету / часопіс **63865 / 2** (індэкс выдання)

НАША СЛОВА
(назва выдання)

На 2000 год па месяцах:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
						X	X	X	X	X	X

Куды (паштовы індэкс) (адрас)
Каму (прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТАЧКА

ПВ	месца	літар

на газету / часопіс **63865 / 2** (індэкс выдання)

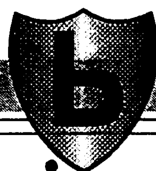
НАША СЛОВА
(назва выдання)

Кошт	падпіскі	882 руб.	Колькасць камплектаў	1
	пераадрасоўкі	руб.		

На2000 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
						X	X	X	X	X	X

Куды (паштовы індэкс) (адрас)
Каму (прозвішча,ініцыялы)

№ 21 (458) 31 ТРАЎНЯ 2000 г.

Нацыянальны ўніверсітэт – будучыня Беларусі

З усіх праблем народнай адукацыі няма на сёння больш важнай і актуальнай, як стварэнне Беларускага нацыянальнага ўніверсітэту (БНУ). Гэта выдатна разумеюць дзяржаўныя дзеячы, адказныя за стан вышэйшай школы асобы, прагрэсіўныя колы грамадства. А вось за пераўвасабленне такой ідэі ў жыццё актыўна выступае толькі нацыянальна-свядомая частка інтэлігенцыі. Паколькі яна не надзеленая ўладай, не распараджаецца бюджэтнымі сродкамі, ёсць рэальная небяспека пакінуць беларускую моладзь без свайго нацыянальнага ўніверсітэту і на чарговы навучальны год. Як і папярэднім пакаленням (а іх было больш за дзесятак!) ёй давядзецца і ў новым тысячагоддзі грызці граніт навукі не ў сваёй, а ў чужой мове, а па заканчэнні вучобы папоўніць і без таго велізарны пласт засіміляванай інтэлігенцыі. Досвед сведчыць, што без поўнага пераводу навучальна-выхаваўчага працэсу ВНУ на беларускую мову толькі адзінкі з выпускнікоў збольшага валодаюць ёю. Гэта не дае ім смеласці выступаць па-беларуску ў часе афіцыйных зносінаў. На такое яны могуць асмеліцца толькі ў вузкім коле сваіх родных і блізкіх, ведаючы, што не будуць пачутымі шырокай аўдыторыяй. Які вялікі страх перад ёю, добра відаць з таго, як нашыя высокія палітыкі, кіраўнікі міністэрстваў і ведамстваў, прадпрыемстваў і ўстаноў баяцца ўступіць у беларускамоўны дыялог падчас удзелу ў радыё – і тэлеперадачах. Нават на прывітанне журналіста “Добрай раніцы!” яны адказваюць “Доброе утро!”.

Але бадай нідзе мы так выразна не назіраем стратнасці, хібнасці рускамоўнай вышэйшай школы, як на моўным рэжыме вышэйшых заканадаўчых і выканаўчых органаў краіны. У адпаведнасці з патрабаваннямі майскага рэферэндуму 1995 г. Нацыянальны сход і Прэзідыум Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь павінны былі ў час сваіх паседжанняў, пры складанні службовай дакументацыі ў роўнай ступені выкарыстоўваць беларускую і рускую мовы. Але паколькі нашая вышэйшая школа вучыла і вучыць будучых спецыялістаў толькі па-руску, абсалютная бальшыня дэпутатаў Нацыянальнага сходу і супрацоўнікаў апарату Савета Міністраў РБ зусім непісьменная ў беларускай мове, таму яны цалкам выключылі апошнюю з гэтай сферы дзяржаўнага жыцця, што падае дурны прыклад для падначаленых ім звёнаў вертыкалі. Ужо нават дзеля хутчэйшага пераадолення адзначанага намі моўнага дэфекту ў практыцы дзейнасці вышэйшых органаў улады і кіравання ім трэба з усёй рашучасцю і тэрмінова брацца за адкрыццё ў 2000-01 навучальным годзе Беларускага нацыянальнага ўніверсітэту.

Першая нацыянальная ластаўка ў сістэме вышэйшай школы краіны самым станоўчым чынам адаб'ецца на ход беларусізацыі ўсіх астатніх тыпаў навучальных установ і асабліва агульнаадукацыйных школ, якія ўжо сёння выйшлі на ўзровень русіфікацыі самых жахлівых гадоў дагарбачоўскай перабудовы. З-за поўнай незапатрабаванасці беларускай мовы ў грамадстве проста на вачах руйнуюцца нацыянальныя асновы агульнаадукацыйных школ і на вёсцы, чаго нават не назіралася ў “перыяд разгорнутага будаўніцтва камунізму” у СССР. Таму супрацьдзейнічаць сёння стварэнню БНУ азначала б выступаць за поўную ліквідацыю той сістэмы народнай адукацыі, якая акурат і магла б выратаваць беларускі этнас ад канчатковай рускай культурна-моўнай асіміляцыі. Па тым, як ставяцца пэўныя дзяржаўныя структуры, грамадска-культурныя рухі, канкрэтныя асобы да адкрыцця БНУ, можна беспамылкова вызначыць іх пазіцыю да беларускай нацыянальнай ідэі.

Каб і надалей не сараміць сябе перад усім цывілізаваным светам, не быць у ім белай варонай з-за адсутнасці ўласнай нацыянальнай сістэмы адукацыі, суверэнная дзяржава Беларусь проста не мае іншай альтэрнатывы, як пайсці ўжо ў гэтым навучальным годзе на стварэнне самага прэстыжнага сярод усіх вышэйшых навучальных устаноў – нацыянальнага універсітэту. Развязанне гэтай лёсавызначальнай для беларускай нацыі праблемы аблягчаецца тым, што дадзеная ідэя знайшла вельмі магутны рэзананс у грамадстве і асабліва сярод малады пакаленняў. І іх лёгка зразумець: руская моладзь атрымлівае адукацыю на роднай мове, польская, літоўская, латышская... - таксама, а вось беларуская, нібы якая пракажоная, стагоддзямі пазбаўлена такой магчымасці і нават пасля таго, як яе бацькі стварылі суверэнную дзяржаву – Рэспубліку Беларусь. Ну, ці ж несусветны гэта парадокс?!

Мы асабіста не знаходзім аніводнай, нават самай нязначнай прычыны, каб усумніцца, што дзяржава можа застацца ў баку ад заснавання ў 2000-01 навучальным годзе Беларускага нацыянальнага універсітэту, не пажадае паднесці напярэдадні новага стагоддзя і новага тысячагоддзя такі каштоўны падарунак юнакам і дзяўчатам краіны, якія хочуць здзейсніцца ў духу сваіх прыродных культурна-моўных традыцый, быць здольнымі заставацца ўстойлівымі ад усялякіх формаў асіміляцыі.

Але як задумаешся, колькі гора і пакут зведаў і нічога практычна не дасягнуў гэты славянскі народ у змаганні за родную мову і нацыянальную адукацыю, дык пачынаеш сумнявацца, што можа і на гэты раз дзяржава, хоць яна і свая, і суверэнная, усё роўна не падтрымае, у самы адказны момант здрадзіць яму.

Каб быць падрыхтаванымі для такога фіяска, нацыянальна-патрыятычныя сілы не павінны зніжаць сваёй актыўнасці ў барацьбе за стварэнне БНУ і, калі трэба, нават з шапкаю прайсці (ад гэтага ж сорамна будзе не ім, а дзяржаве) перад міжнароднымі арганізацыямі, якія дапамагаюць заняволеным, забітым народам выйсці на святло з цемры. Можа хто-небудзь з сусветна вядомых міліярдэраў (шкада, што іх няма сярод беларускай дыяспары) і пажадае ўзяць на сябе асноўную частку выдаткаў на адкрыццё і двух- ці трохгадовае (няхай і болей) фінансаванне Беларускага нацыянальнага ўніверсітэту, якому тады можна будзе прысвоіць імя гэтага фундатара (мецэната, спонсара). Дарэчы, першы на нашай зямлі ўніверсітэт – Віленскі – абавязаны сваім з'яўленнем на свет не дзяржаўным уладам ВКЛ, а ордэну езуітаў, які ўсяляк падтрымліваў Вялікі князь Літоўскі і кароль польскі Стэфан Баторы (1576-1582), дарэчы, венгр з паходжання. У 1578 г. ён выдаў прывілей аб пераўтварэнні Віленскай езуіцкай калегіума ў акадэмію (рэарганізавана ўва ўніверсітэт у 1803 г.), які быў зацверджаны булай папы Рыгора XIII 30 кастрычніка наступнага году. Як бачым, сённяшнія клопаты і захады ў стварэнні БНУ ледзь не супадаюць з круглай датай ад часу ўзнікнення першай у нас вышэйшай навучальнай установы. Заслугоўвае быць адзначаным, што хаця ў ёй гаспадарылі езуіты на чале з вядомым ідэёлагам Контррэфармацыі Пятром Скаргам, палякам з паходжання, тут студэнтам давалі багатыя веды і ў старабеларускай мове. Пасля заканчэння вучобы яны не ведалі аніякіх цяжкасцяў у стасунках з нашымі продкамі на роднай старабеларускай мове. Вось бы зараз дасягнуць такога, як калісь у Віленскай езуіцкай акадэміі, узроўню беларускамоўнай падрыхтоўкі нашых студэнтаў, калі не ўва ўсіх, дык хаця б у дзяржаўных вышэйшых навучальных установах!

Ёсць шмат такога, што трэба было б ведаць ды ўзяць на ўзбраенне, з досведу гэтай акадэміі і для нашых сучасных заможных сем'яў, якія змаглі добра ўзбагаціцца коштам масавага збяднення народу. Зазначым хаця б такія факты, што Мікалай Радзівіл Сіротка падараваў акадэміі друкарню; Казімір Леў Сапега – уласную бібліятэку ды яшчэ фундаваў з уласных сродкаў адкрыццё юрыдычнага факультэту, а таксама аплату працы трох яго прафесараў; астранамічная абсэрваторыя Віленскага ўніверсітэту была заснаваная на сродкі мсціслаўскай кашталянкі Лізаветы Пузыны. Калі сучасная дзяржава Беларусь праігнаруе ідэю стварэння нацыянальнага ўніверсітэту, матэрыяльная і фінансавая дапамога яму ад заможных грамадзян будзе вельмі карыснай нават і тады, калі яго ўтрыманне возьмуць на сябе якія-небудзь міжнародныя культурна-асветніцкія арганізацыі. Не выключна, што давядзецца звярнуцца і да ўсяго беларускага народа з просьбай аб ахвяраванні сродкаў на гэтую высокародную мэту.

Акрамя вострага недахопу ў фінансавых сродках, могуць атрымацца і вялікія цяжкасці з прыняццём на вучобу ў БНУ таленавітай беларускамоўнай моладзі. Не трэба забывацца, што гарадскія агульнаадукацыйныя школы, як цалкам рускамоўныя, яе не рыхтуюць. Спадзявацца, што такую моладзь у дастатковай колькасці падрыхтуюць сельскія агульнаадукацыйныя школы, няма сур'ёзнай падставы, бо яны значна саступаюць гарадскім паводле ўзроўню педагагічнай працы і маюць невялікія кантынгенты. Таму, відаць, было б мэтазгодным для здольнай да вучобы рускамоўнай моладзі, якая пажадала раз і назаўжды парваць з асіміляцыяй і далучыцца да сваіх нацыянальна-культурных традыцый, арганізаваць пры БНУ спецыяльныя курсы (магчыма, адвесці цалкам першы семестр) з вывучэння беларускай мовы.

У працівагу ініцыятыве нацыянальна-патрыятычнай інтэлігенцыі аб стварэнні беларускамоўнай вышэйшай навучальнай установы некаторыя блізкія да афіцыйных уладаў асобы прапаноўваюць не ісці на такі крок, а лепш перавесці на беларускую мову навучання Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт ці Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка. У цэлым такі варыянт падаецца даволі прывабным, толькі існуюць вельмі вялікія сумненні адносна таго, наколькі дзяржава будзе паслядоўнай у яго праўядзенні ў жыццё. Каб у яе было шчырае жаданне мець нацыянальны ўніверсітэт, яна на такі крок пайшла б ужо ў год абвяшчэння Беларусі суверэннай дзяржавай, г.зн. у 1990/91 навучальным годзе. А то можа здарыцца такое, што прасякнутыя нацыянальнымі інтарэсамі колы паспрадзяюцца на дзяржаву, а яна раптам заявіць, што такую праблему ў абавязковым парадку трэба развязваць шляхам рэферэндуму сярод студэнтаў і прафесарска-выкладчыцкага складу. Як праводзіць такую акцыю з насельніцтвам, дзяржава добра набіла руку. Да таго ж трэба ведаць, што сённяшнія студэнты – гэта ў абсалютнай бальшыні дзеці з рускамоўных інтэлігентных сем'яў, дзе яны ўзгадоўваліся паводле рускіх духоўных стандартаў і таму не маюць цягі да сваіх прыродных беларускіх культурна-моўных традыцый. Такое ж можна сказаць і пра пераважную частку прафесараў, дацэнтаў, выкладчыкаў і асістэнтаў, якія ўсе паканчалі адпаведныя рускамоўныя навучальныя ўстановы, слаба ці зусім не валодаюць беларускай мовай, не з'яўляюцца ў жыцці носьбітамі духоўных традыцый роднай Бацькаўшчыны. Чакаць ад такіх людзей, як сведчыць досвед беларусізацыі 20-х гадоў і таму падобнай хвалі нацыянальна-культурнага Адраджэння канца 80-ых – пачатку 90-ых гадоў, прыхільнага стаўлення да пераводу на беларускую мову БДУ, БДПУ імя Максіма Танка ці якой-небудзь іншай навучальнай установы ніяк не даводзіцца. Хутчэй наадварот. Яны нават пастараюцца ўсяляк паўплываць і на тых студэнтаў, што жадаюць вучыцца па-беларуску, каб затым папоўніць сабой гэтак моцна зрадчэлыя ў выніку русіфікацыі шэрагі нацыянальна-свядомай інтэлігенцыі.

У сучаснай архіскладанай моўнай сітуацыі ў краіне было б разумна грамадскасці пры актыўнай падтрымцы афіцыйных уладаў займацца заснаваннем зусім новай вышэйшай навучальнай нацыянальнай установы, а дзяржаве ў сваю чаргу працаваць над пераводам на беларускую мову і БДУ, і БДПУ, бо ці ж можна краіне, што прэтэндуе хоць на нейкае месца ў цывілізаваным свеце, мець толькі адну навучальную установу вышэйшага ўзроўню. Жыць жа давядзіцца не ў перыяд сярэдневечча. Рана ці позна мы мусім па месцы нацыянальнай вышэйшай школы ў жыцці грамадства ўсё ж выйсці на ўзровень брацкіх нам рускага, польскага, украінскага, чэшскага і іншых славянскіх народаў, каб не быць абвінавачанымі імі ж за нежаданне захоўваць і развіваць сваю культурна-моўную спадчыну як складовую частку духоўнага патэнцыялу славянскай супольнасці. Час адкінуць, як нерэальны, памылковы і шкодны погляд, што беларусы здолеюць сцвердзіцца ў цывілізаваным свеце толькі агулам праз нацыянальную і рускую культуру, нацыянальную і рускую сістэмы адукацыі, нацыянальную і рускую мовы. Рускі, нямецкі, французскі, італьянскі, японскі ... народы – вунь якія шматлікія па колькасці і з якім багатым духоўным патэнцыялам, і тое не раздвойваюцца ў сваім развіцці, а моцна трымаюцца менавіта нацыянальнай культуры, адукацыі, мовы, разумна ўзбагачаючы іх найлепшымі дасягненнямі ў галіне духоўнай творчасці іншых народаў.

На такі вывераны сусветнай практыкай шлях, хоць і з вялікім спазненнем, мусіць нарэшце стаць і беларускі народ. Як нішто іншае, дапамажа яму ў гэтым фармаванне нацыянальнай вышэйшай школы. Будзе найвялікшым грахом перад мінулым і будучым, калі мы ўвойдзем у дваццаць першае мстагоддзе і трэцяе тысячагоддзе без Беларускага нацыянальнага ўніверсітэту. Без карэннай перабудовы ўсёй сістэмы адукацыі ў плане самага максімальнага насычэння яе нацыянальнай адметнасцю і нацыянальным зместам нам не выратаваць беларускі народ ад культурна-моўнай асіміляцыі, якая насуперак здароваму сэнсу, карэнным інтарэсам славянскай супольнасці адбываецца ў форме русіфікацыі. А гэта значыць, што ў этнічным выміранні беларусаў вінаватыя з-за стратнай дзяржаўнай палітыкі культура, адукацыя і мова менавіта рускага народу, а не якіх іншых нацый. Будзе вялікім злачынствам, калі ўрады, грамадскасць гэтых двух народаў не выпрацуюць ды не ажыццявяць такой палітыкі ў галіне культуры, адукацыі і мовы, якая зняла б усе перашкоды і забяспечыла б беларусам неабходныя ўмовы для прыстойнага нацыянальнага развіцця. А яно, гэтае развіццё, без Беларускага нацыянальнага ўніверсітэту, без сапраўды нацыянальнай сістэмы адукацыі проста немагчымае. Не будзем ускладаць развязанне гэтай праблемы на плечы новых пакаленняў. За яе трэба рашуча брацца нам, бо менавіта многія з нас нясуць адказнасць за функцыянаванне ў краіне безнацыянальнай, зарыентаванай на чужыя ідэалы сістэмы народнай адукацыі.

Еўфрасіння Андрэева,
доктар педагагічных навук,
прафесар.
Леанід Лыч, доктар
гістарычных навук,
прафесар.

Алесь Петрашкевіч

ПРАГНОЗ НА ПАСЛЯЗАЎТРА

(Фарс у дзвюх дзеях)

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

Сапежанка. Грамадзянін Сувораў, сядайце!.. Падсудны, устаньце! Дапусцім, суд установіць, што вы сапраўды не былі ўдзельнікам сутычкі калонаў дэманстрантаў, не бачылі і не ведалі Иванова-Чынгізханава, але ж вы былі ўдзельнікам падзей каля піўной стойкі.

Калiноўскi. На жаль, быў...

Сапежанка. Вашы сёняшнія адносіны да факта забойства Іванова-Чынгізханава?

Калiноўскi (усхвалявана і пранікнёна). Ад таго страшнага моманту і да канца сваіх дзён гэта няшчасце будзе маім смуткам і душэўнай скрухай. Я нічога дрэннага не меў да гэтага чалавека.

Сапежанка. вы ўдарылі яго ў стане моцнага нервовага ўзбуджання? У стане афекта? Ён нечым моцна вывеў вас з раўнавагі?!

Муравьёв. прошу, а вернее настаиваю, занести в протокол моё замечание о том, что судья ставит подсудимому наводящие вопросы.

Сапежанка. Калі вам так падалося, я не пярэчу. Магчыма пытанне было сфармулявана няўдала, але ўсё ж няхай бы падсудны...

Калiноўскi (перапыняе). Я не быў узбуджаны. У мяне, як і ў іншых, быў святочны настрой. Я нават не раззлаваўся, калі пасля майго прывітання, ветэран, не сказаць, каб п'яны, амаль закрычаў: "Как же ты, уважаемый спадар посмел встать перед ветераном, борцом и защитником с этим полицейским знаком на груди?!" У мяне на куртцы быў значок Пагоні. "А што, "ветеран, борец, и защитник" яшчэ і ў паліцыі служыў, што так добра ведае гэты знак?" – відаць няўдала пажартаваў я. Стары брыдка вылаяўся і пайшоў на мяне ў наступ, але паміж намі была круглая піўная стойка, вакол якой мы, бы тыя баксёры, пераступалі то ў адзін, то ў другі бок. Я гатовы быў прыняць гэта за жарт, калі б не п'яныя выкрыкі нейкага нехлямяжага чалавека: дай яму, дай гаду бэнээфаўскаму! Ужо на вочнай стаўцы я даведаўся, што гэта быў спадар Халуевіч. Відаць, стары, пераканаўшыся, што не зловіць мяне і не дастане, закрычаў, што яшчэ "устроит" нам Курапаты, з размаху ахнуў куфлем аб стол, а сам упаў як падкошаны і ... памёр. А ў турме ўжо следчы сказаў, што я нібыта забіў яго... Нейкім чынам на аскалёпках куфля аказаліся адбіткі маіх пальцаў...

Сапежанка (пасля доўгай паўзы). Як усё проста. Вы пажартавалі, вакол стойкі пабегалі. А ён упаў і памёр... Скажыце, падсудны, што прывяло вас да піўнога бара "Русічы" на Камуністычнай?

Калiноўскi. Вядома ж не экзатычная назва вуліцы.

Сапежанка. Адказвайце толькі на пытанне!

Калiноўскi. Бадай што святочны настрой і жаданне выпіць з гэтай нагоды куфаль добрага піва. Потым "Русічы" аказаліся па дарозе да майго дому.

Сапежанка. Вы сапраўды не былі пры сутычцы двух калонаў і не бачылі там Іванова-Чынгізханова і сведку Суворова?

Калiноўскi. Не быў і не бачыў! Я наогул іх ніколі раней не бачыў.

Сапежанка. Тады навошта вы параўноўвалі сябе з Чапаевым і заявілі, што былі на баявым кані напярэдзе дывізіі.

Калiноўскi. Каб даць Суворaву спленсці свае кашалі пра мой нацыяналістычны позірк і пах Іванова-Чынгізханова, у які я нібыта цэліў ударыць. Можа, хоць такім чынам мне ўдасца абвергнуць упэўненасць пракурора ў тым, што я не толькі не забіваў Іванова-Чынгізханова па матывах палітычнай помсты грамадскаму дзеячу, а наогул, нідзе і ніколі раней не бачыў гэтага дзеяча.

Суворов (ускоквае, крычыць). Лжёт, подлый стервец!

Сапежанка. (спакойна піша, а потым зачытвае). Пастанаўляю: за абуральныя паводзіны ў судзе выдаліць з залы паседжанняў Суворова А.В. Прашу канвой...

Суворов. Обойдёмся и без конвоя... *(Выходзіць).*

Сапежанка. Ці ёсць у абароны пытанні да падсуднага?

Касцюшка. Дзякуй, няма.

Сапежанка. Ад прысяжных засядацеляў паступіла шэраг пытанняў. Залішне эмацыянальныя, а таксама абразлівыя ў дачыненні да падсуднага і ўдзельнікаў суда мною зняты.

Ажыўленне, незадаволеннасць сярод прысяжных. Сапежанка кранае званочак.

Я пастаўлю толькі тыя пытанні падсуднаму, адказы на якія пэўным чынам абмалююць яго грамадзянскі і чалавечы воблік. Дакладней, гэта тыя пытанні, з адказаў на якія ў пэўнай ступені можна будзе скласці характарыстыку асобы падсуднага, яго светапогляд, маральныя якасці, а можа, і прасачыць той шлях, які прывёў яго на лаву падсудных.

Муравьёв. Разрешите! Выступление судьи – неприкрытая наводка подсудимому на то, как он должен самопредставить себя суду и присяжным заседателям. Я протестую!

Сапежанка. Пратэст адхіляецца, бо не мае пад сабой грунту... Падсудны, устаньце! Пытанне Есаула Егулагова. *(Зачытвае.)* " Скажите, подсудный, вы и теперь, то есть до сего дня, поклоняетесь полицейской Погоне и "бел-чырвона-беламу" фашистскому знамени?"

Калiноўскi. Пагоня – старажытны герб беларускай дзяржавы. Бел-чырвона-белы колер – спрадвечны традыцыйны колер майго народа. Я ім пакланяюся, як і сваім прашчурам. Дарэчы, у фашыстаў і камуністаў сцягі былі чырвоныя. Можа, Расія таму і вярнулася да свайго бела-сіне-чырвонага сцягу, не пабаяўшыся таго, што ім пакарысталіся ўласаўцы, як і нашым бел-чырвона-белым – паліцэйскія пад час вайны з Германіяй.

Сапежанка (зачытвае). "Генерал Солдафонов. Ответьте, подсудимый, о своих действиях и поведении в случае: а) если бы вас, как офицера запаса, страна направила в одну из горячих точек СНГ? б) если бы российские войска вошли в Белоруссию с целью оказать белорусскому народу интернациональную помощь в борьбе против национал-радикализма? в) если бы Белоруссия вошла в состав Рассии?"

Калiноўскi. Па пункту "а" – дэзерціраваў бы пры першай магчымасці. Па пункту "б" – калі б нашэсце адбіць не ўдалося, пайшоў бы ў партызаны, як у 1941-м пайшлі мой дзед, прадзед і бацька. Па пункту "в" – далучэнне Беларусі да Расіі палічыў бы аншлюсам накшталт аншлюса Аўстрыі фашысцкай Германіяй... з наследкамі, якія з гэтага вынікалі б.

Сапежанка (зачытвае). "Сынок, Кастусёк, як жа ты так паводзіш сябе ў судзе? Нам жа давядзецца вырашаць – жыць табе ці не жыць на белым свеце. У мяне ж сэрца разрываецца паміж табою і нашай уладаю. Прысяжны пісьменнік Іван Апякін".

Калiноўскi. Я паводжу сябе як свабодны чалавек у несвабоднай краіне, а дакладней, на падмандатнай тэрыторыі. Вам ка шчыра спачуваю, як штатнай марыянетцы генерал-губернатара апошняга паўстагоддзя.

Сапежанка. Падсудны, я самым катэгарычным чынам папярэджваю вас!

Калiноўскi. Чым папярэджваеце? Штрафам перад расстрэлам?!

Сапежанка (зачытвае). "Сын мой, всеяка власть есьм от Бога! Почему же вы так не уважаете оную? Отец Сергий".

Калiноўскi. Оная не заслугоўвае павагі, а таму пражыве не доўга і ад таго не будзе граху на душы майго народа.

Сапежанка. Падсудны, сядайце... Для дачы паказанняў выклікаецца сведка Халуевіч.

Уваходзіць Халуевіч. Не ведае да каго падысці. Канвойныя падводзяць яго да трыбуны, што насупраць суддзі.

Прозвішча, імя і імя па-бацьку. Годі месяц нараджэння.

Халуевіч (з гатоўнасцю). Халуевічы мы, 1953 года, радзіўся ў Халопенічах, жыву в сталіцэ.

Сапежанка. Імя і імя па бацьку? Адукацыя і асноўны занятак.

Халуевіч. Ян Янавіч, адукацыя незаконченая, безработны умсьцвеннага труда. Заслужаную пеньсію па інваліднасьці гады не даюць, а чом я давёл да сьведзення самаво нашава любімага важдзя і з дня на дзень ажыдаю атвета, как салавей лета.

Сапежанка. У судзе не трэба гаварыць лішняга.

Халуевіч. Есьлі пра любімага важдзя – гэта лішняе, тагда я не ў курсі, а чом з вамі гаварыць.

Сапежанка. Сведка Халуевіч, суд папярэджвае вас аб крымінальнай адказнасці за дачу ілжывых паказанняў. Дайце падпіску, што будзеце гаварыць суду праўду, толькі праўду і нічога акрамя праўды.

Агінская дае Халуевічу паперку, на якой ён распісвaецца.

Халуевіч. Халуевічу няма чаво баяцца, бо Халуевіч нікагда не врот. Но Халуевіч хаціт разгаварываць з судом не на сабаччай бэнээфаўскай мове, а на гарадскім чалавечаскім рюскім языку.

Сапежанка. Говорите на любом – мы вас поймём.

Халуевіч. Я пра тое і гавару і ад імяні рабочага класа і трудавога хрысціянства – на тое здзесь і сядзят поп з ксяндзом, благадару ўсенародна ізбраннава важдзя за фтарой роднай язык і, как гаварыцца, за наша шчасліва дзецтва.

Муравьёв. Уважаемый Ян Янович, расскажите суду и мне, как прокурору, всё, что вам известно об убийстве гражданина Иванова-Чингизханова Авангарда Батыевича.

Халуевіч. Мне ўсё ізвесна, толькі я не ведаю з чаво пачаць...

Муравьёв. Ну, хотя бы с того, какие у вас с ним были отношения.

Халуевіч. Прасціця, но я не галубой і ніякіх такіх атнашэній у нас не было. У нас была проста дружба, як той казаў, у доску і закадычная да гроба.

Муравьёв. Вы дружили домами?

Халуевіч. Не, квацерамі. Есьлі маёй бабы не было дома – пілі ў міня, а есьлі яво была ў ат'ездзе, то ў яво і пілі. За нябожчыкам было піва, за мной – таранька. Па празьніках, што тут казаць, бралі і на грудзь... па бутылачке, но аграничана. У Батыевіча было сэрца... Ад баявой і гераічаскай жызьні. Но баньку пакойнічак любіл як бабу... чужую. Ізьвініце, канечне.

Муравьёв. Ближе к делу, пожалуйста.

Халуевіч. Не гані лашадзей. Закончу пра баньку – наблізімся к дзелу... Вот я яво венічкам аддзелываю чэсць па чэсці, а он толькі стогне ад удавольсьцьвія і кайфу... Не скажу, любіў і разгаворы ўмсьцвенныя. Ты, гаварыт, Халуевіч, дурак і цемната, а я, маўляў, у гэтай жызьні павідаў такога, что цібе і ў сьне не прысьніцца. Дружылі, словам, хоць он палкоўнікам был – у адстаўке ящчо ад Хрушчова, а я па сяволня радавой не абучаны... Сядзім бывала ў прымальнічку...

Муравьёв (стукае алоўкам па стале). Я уже просил вас...

Сапежанка. Не будзем перабіваць сведку...

Халуевіч. А я пра што?.. Да... Сядзім, бывала, у прымыльнічку, он міня за плечы абдымет как раднова і пашол расказываць бы па пісанаму. І пра Беламор-канал, і пра Варкуту, пра Калыму і пра другія лагера ўрагоў народа. І не дзіва – ад радавога надзіраціеля і стралка да палкоўніка дашол. Бывала, как разайдзёцца, как раз'ярыцца, как кроўю нальёцца і скрозь зубы цэдзіт: прыдзёць, мол, урэмічка і мы з етых дзермакратаў і с...них анцілігентаў юшку рэкамі пусцім, з іх і масты намосцім. Рашыцельны быў ветэран і па жалезнаму парцейны. А то адкуль бы ў яво ворагі заклятыя. Пра Курапаты абешчал далажыць, но папожжа. Кагда, гаварыць, нашы прыдут, тагда. І ў той дзень ящчо з утраней раніцы сказал: сабірайся, Халуевіч, парыньша, пойдзем на праспект зяномаў біць. А я такой чалавек, есьлі міня хто ўважаіць, ды яшчэ з півам... у баньках, я за таво галавы не пашкадую. *(Паварачваецца да Каліноўскага.)* А етава гада палзучава я ба сваімі мазольнымі!... *(Робіць некалькі крокаў да клеткі, але адступае перад дубінкай грознага канвойнага).*

Муравьёв. А теперь, пожалуйста, о самом факте убийства.

Халуевіч. Дак убіл он яво і ўвесь тут факт.

Муравьёв. Подробнее, точнее...

Халуевіч. Тачней – Батыевіч яму слова, а он за кухаль ды ў вуха. Кухаль у дрэбязгі, а Батыевіч – вобземлю, як падкошаны ад уражаскай пулі.

Муравьёв. Дальше!

Халуевіч. А што дальша?! Я кінулся міліцыю ці АМОН які шукаць. Іх жа заўсёды, як сабак, а то хоць бы цібе адзін заваляшчы. Я так січас думаю, можат пака я вярнуўся, он яво дадушыл ілі ў той жа вісок бацінкам ці ясчо чэм урэзал. Многа стараму нужна. Но когда я был как бы вышамшы, Казалупава ўсё відала і ўсё далжна далажыць, хоць баба ана з мухамі і два пальцы ў рот не лажы.

Муравьёв. Что же вы умолчали о том, как Калиновский вцепился в Иванова-Чингизханова, как в заклятого врага, при том матерился и угрожал убить его как председателя Совета ветеранов?

Халуевіч. Дак і дураку ясна, што і крычаў, і мацюкаўся, і пагражал. Хіба сразу ўсё ўспомніш. Но Сувораў сказал, что Казалупава дапоўніць...

Касцюшка. Я пратэстую! Абвінаваўца сваім пытаннем навёў сведку на пэўны адказ і атрымаў яго. Прашу пытанне, адказ і мой пратэст занесці ў пратакол даслоўна.

Сапежанка. Пратэст прымаецца і заносіцца ў пратакол.

Муравьёв. Материл ли подсудимый вертикаль и власти вообще.

Сапежанка. Пытанне не па справе, пытанне здымаецца.

Халуевіч. А хто зараз не мацюкае уласьць ілі тыя ж калхозы. А што яны мне далі вашы калхозы-саўхозы? Тое, што і горад! Як той казал, што ў касцелі, тое і ў пасцелі. Во, у чом стаю, у том і спаць кладуся, калі выпіўшы, а часцей нашча.

Сапежанка. Абвінаваўца, прадаўжайце допыт.

Муравьёв. (пакрыўджана). Спасибо - вопросы исчерпал.

(Працяг у наступным нумары)

6 чэрвеня Аляксею ДУДАРАВУ - 50

Кожны пісьменнік, калі ён варты гэтага наймення, у нейкім сэнсе ёсць сведкай жыцця сваёй краіны, свайго народа. Таму па творах літаратуры можна з відавочнасцю меркаваць пра стан грамадства ў той ці іншы час. Патрабавальны да сябе творца проста не здолее заставацца ў баку ад балючых праблемаў і не будзе знаходзіцца ў пазіцыі староннягa наглядальніка. Для Аляксея Дударава гэта з'яўляецца аксіёмай. "Жыццё – выпрабаванне чалавека на чалавечнасць", - лічыць ён і асабістым прыкладам сцвярджае гэтую ісціну.

Уласнае стаўленне да пытанняў, якія ўздымаюцца ў ягоных п'есах, дазваляе верыць, што пісьменнік і ў рэальных абставінах шукае і знаходзіць на іх адказы. І гэта лепшая зарука творчага даўгалецця, адчуванне сваёй запатрабавальнасці ў час іспытаў на чалавечнасць. Неяк у Аляксея Дударава спыталіся, што прымушае яго, вядомага тэатральнага і грамадскага дзеяча, выходзіць з усімі на чарговы мітынг. Ён адказаў так, як адказалі б героі ягоных п'ес: "Бо гэта ўсё, што можа зрабіць у такой сітуацыі просты сумленны грамадзянін. І я хачу, каб мой сын ведаў, дзе ў такі час быў ягоны бацька".

Выняткі з некаторых інтэрвію А. А. Дударава ў 1998-1999г.г.

• Інтэлігенцыя не павінна жыць у грамадстве, пастаянна як бы просячы прабачэння за сваё існаванне.

• Калі ты маеш здольнасць, раскрывай дзверцу тую, дзе драбніцы дабра і святла, якія чалавецтва назбірала: у аднаго больш, у другога менш. Але яно ёсць.

• Ну не бывае такога, каб пісьменнік быў апалітычны. Гэта асоба, якая на адпаведныя ідэі, адпаведныя словы павінна рэагаваць. Я не веру таму пісьменніку, які кажа: "Не цягніце мяне ў палітыку, я палітыкай не цікаўлюся, мне важна сядзець і апісваць, як траўка расце...". Гэта не пісьменнік!

• За нашу мову я буду змагацца да апошняга, таму што душа мая гаворыць на беларускай, руская – для быту, для "кухні", але ў творчасці... Творчасць - песня. А песні спяваць я магу толькі на роднай мове.

• Я не ведаю, у якой дзяржаве я жыву. Мне не хапае прыкмет дзяржаўнасці! Яны ёсць, але вонкавыя, не глыбінныя. Гэта цягнецца гадамі, я проста стаміўся. Ва ўсіх дзяржавах, калі ты – патрыёт, да цябе ставяцца з павагай. У нас рэакцыя прыкладна наступная: "Патрыёт? Значыць, нацыяналіст! Значыць, супраць Расіі!". Пабойцеся Бога, чаму? Чаму тады не супраць Польшчы, Украіны, Літвы?

• Я хацеў бы, каб наша дзяржава была незалежнай і магутнай настолькі, што магла б прымаць самастойныя рашэнні, каб лёс маіх дзяцей не залежаў ад таго, ці выспаліся ў Варшаве і Кіеве і ці паспелі пахмяліцца ў Крамлі.

• Я веру, што Беларусь будзе незалежнай! І па Канстытуцыі, я ўжо некалі казаў па радыё, буду абараняць суверэнітэт да апошняй кроплі крыві.

Падрыхтаваў Сяржук Аржанцаў.

Сакратарыят ТБМ віншуе спадара Дударава з юбілеем і зычыць яму далейшых творчых поспехаў на карысць Беларусі.

Беларускі Салавей з Віцебска

Становяцца крылы сівей і сівей,
Адзін на чужым узбярэжжы начуе,
І толькі бядуе стары Салавей,
Што дома ніхто яго песень не чуе.

С.Грахоўскі.

Міхась Забэйда-Суміцкі! Гэта слыннае неардынарнае імя сусветнавядомага спевака з вяршыннай годнасцю рэдкаснага таленту і найвышэйшай адзнакай выканаўчага майстэрства, пры заўсёднай сардэчнай адданасцю мілай сэрцу Беларусі, шчырым служэнні яе культурна-адраджэнскім інтарэсам на усім працягу свядомага творчага жыцця, на вялікі жаль, яшчэ занадта мала, ці зусім невядомае многім маім землякам. А яго ж цудоўным хвалюючым голасам яшчэ ў памятныя 30-я гады захаплялася ледзь не ўся культурная Еўропа. Добра ведалі выдатнага спевака і ў многіх краінах іншых кантынентаў. Высокаадукаваныя музыказнаўцы і крытыкі тае пары яго імя ставілі побач з імёнамі славутых Ціта Скіпам і Леанідам Собінавым. Ён сябраваў з многімі вялікімі майстрамі вакалаў, у іх ліку з Ф.Шаляпіным і П.Робсанам. Выступаючы на лепшых оперных сцэнах свету, у Харбіне, Мілане (Ла Скала), Познані, Празе, Забэйда-Суміцкі спяваў на 18 мовах свету. Рэпертуар спявака быў амаль бязмежны. Ён уключаў вакальныя набыткі многіх нацыянальных культур ад штучных кампазіцый да народнай песні. Дзякуючы Забэйду-Суміцкаму ўдзячныя слухачы мелі прыемную магчымасць пазнаёміцца з мастацтвам не толькі ўсіх славянскіх народаў, але і з песнямі народаў паўночных і раманскіх.

Як вядома, рускую песню вялікі Шаляпін узнёс да вышэйшага мастацтва. Тое зрабіў з беларускай народнай песняй славуты Забэйда-Суміцкі. Ён узняў яе на такую небывалую вышыню, якая, мабыць, і не снілася ні яе творцу-народу, ні яе навейшаму мастаку-гарманізатару. Моцна трымаючы ў сваім трапяткім сэрцы родную песню, Забэйда-Суміцкі першым сярод беларусаў панёс яе за сабой за межы Бацькаўшчыны на еўрапейскую эстраду, не зважаючы ні на якія няспрыяльныя абставіны і перашкоды. На канцэртах Забэйды-Суміцкага можна было назіраць, як публіка заварожана рэагавала на кожны рух, на кожны пераход чароўнага голасу спевака, які першымі ж гукамі авалодваў думкамі і пачуццямі слухачоў і з яму ўласцівай лёгкасцю вёў іх лабірынтамі суперажывання. Гэта не быў проста высокі поспех: адбывалася нешта такое, што духоўна ўзбагачала людзей, збліжала паміж сабой рабіла іх лепшымі. Усе, без выключэння, яго выступленні ўспрымаліся з асаблівай цеплынёй і шчырасцю. На якой бы мове Забэйда-Суміцкі ні спяваў, заўсёды рабіў так пранікнённа, што яго нярэдка прымалі за свайго і прадстаўнікі іншых народаў.

Сёлета незабыўнаму беларускаму Салаўю спаўняецца роўна 100 гадоў, - угодкі, якія мусіць адзначыць шырока добрымі ўспамінамі цывілізаванае чалавецтва...

Нарадзіўся Забэйда-Суміцкі на пачатку 20 ст., якраз сярод лета, 14 чэрвеня 1900 г. у в.Падароск Ваўкавыскага р-на, Гарадзенскай воб. у беднай сялянскай сям'і, якая нават зямлі ўласнай не мела. Ягоны бацька – Іван Андрэевіч Забэйда, - селянін з в. Несцяровічы, - быў здольным чалавекам, прыгожа спяваў. Але рана памёр, калі малому Міхаську споўнілася толькі паўтары гады. Маці яго, - Аляксандра Феліксаўна (дзявочае прозвішча Суміцкая, якое пазней дарослы сын далучыць да бацькавага Забэйда і з гонарам пранясе спалучаныя прозвішчы бацькоў праз усе жыццёвыя выпрабаванні) паходзіла з суседняй вёскі Шэйпічы. У тыя аддаленыя часы хто-небудзь з бліжэйшага суседскага асяроддзя, у іх ліку і самі бацькі наўрад ці мог прадбачыць, якая бліскучая кар'ера ў будучым чакае малога хваравітага Міхаську, адзіна ўцалелага з сямі народжаных дзетак гэтай бядацкай сям'і. Звычайна такой ўзвышанай доляй пераборлівы лёс узнагароджвае прадстаўнікоў з добразабяспечаных сем'яў ды – шляхетнага паходжання. Але ж свет белы хоць і вельмі рэдка іншым разам усё ж дзівіць цікаўнае чалавецтва і зайдроснымі выключэннямі.

Услед за маці пачаў працаваць у маёнтку пана Бранца і 8-гадовы Міхаська: паганяў коней ў малатарні, дапамагаў асыпаць бульбу, зграбаць сена, вязаць за жняяркаю снапы і інш.

Хаця маці сама была непісьменнаю, але сынка хоць неяк старалася вучыць. Напачатку ў Шэйпічах Міхаська два гады наведваў своеасаблівыя курсы граматы ў вялікай вясковай хаце. Потым працягваў навучанне ў аднакласнай школцы ў в. Зельз (за 6 вёрст ад Шэйпіч), пасля сканчэння якой перайшоў ў двухкласную царкоўнапрыходскую школу ў Галоўчыцах (ужо за 7 вёрст ад Шэйпіч). Вучыўся старанна, бо добра разумеў, як цяжка быць непісьменным, слухаўся ва ўсім маці. Галоўчыцкую школу Міхась скончыў ў 1914 г. За лета падрыхтаваўшыся, здаў, на здзіўленне аднавяскоўцаў, конкурсныя экзамены ў Маладзечанскую семінарыю. Стараўся і там вучыцца, як мага лепей, і ў канцы навучальнага года нават дабіўся права на атрыманне поўнай дзяржаўнай стыпендыі. Але далейшай вучобе перашкодзіла першая сусветная вайна, у 1915 г. у сувязі з набліжэннем фронту мусіў падавацца на ўсход. Тры гады давучваўся ў Смаленску, куды эвакуіравалася Маладзечанская семінарыя.

У 1918 г. Міхась выехаў у Сібір, дзе ў сяле Калманскім ля Барнаула атрымлівае пасаду настаўніка народнай школы. Але нядоўга давялося яму там працаваць.

Віхуры грамадзянскай вайны прымусілі зняцца з месца і Забэйду-Суміцкага. У канцы 1919 г. апынуўся ён у Маньжурыі ў г. Харбіне. Харбін у той час быў надзіва музычным горадам. З усяго свету сюды прыязджалі з канцэртамі розныя знакамітасці: Шаляпін, Эльман, Мянухін ... У Харбінскай оперы пачынаў сваю кар'еру вядомы спявак Лемешаў.

Працуючы настаўнікам у школе, Забэйда-Суміцкі, мабыць, толькі тут, на чужыне належным чынам усведаміў сваё сапраўднае прызванне ў жыцці. У яго памяці захаваўся цудоўны вясенні дзень, калі ён, 14-гадовы падлетак, у свежазазеляненым бярозавым гаі ля роднай вёскі наадзіноце натхнёна і шчыра заспяваў любімыя беларускія песні. Яго прыгожыя спевы збегліся з бліжняга лесу паслухаць мясцовыя нарыхтоўшчыкі смалы-жывіцы. Гэта быў першы Міхасёў імправізаваны канцэрт, высокаазадачаны і ўхвалены адзінагалосна тымі выпадковымі слухачамі. Пра свой шлях у вялікае мастацтва Забэйда-Суміцкі пазней пісаў: "Спяваць я любіў з дзяцінства: пачынаў з маці, потым у школах выбіралі мяне ў салісты дзіцячага хору, спяваў у царкве і нават на вяселлях. Мог нядрэнна іграць на розных інструментах: на мандаліне, гітары, балалайцы, гармоніку і нават на скрыпцы, якая засталася ад бацькі. А на губным гармоніку я мог зайграць усё, што толькі пачуў. У маёнтку Шэйпічы, дзе працавала мая маці, стаяў раяль. Калі прыязджалі панскія дочкі і пачыналі іграць, я гадзінамі стаяў і слухаў, забыўшыся пра ўсё на свеце. Калі яны ад'язджалі з двара і маці дазваляла мне сцерці з раяля пыл, я не мог утрымацца і пачынаў падбіраць на раялі знаёмыя мелодыі народных песень. Маці дзівілася і радавалася... У Маладзечанскай настаўніцкай семінарыі навучэнцаў добра знаёмілі з тэорыяй музыкі, быў свой хор, вучылі дырыжыраваць. Аднак гэтага для сур'ёзнай музыкі было мала... У Харбіне я сістэматычна пачаў працаваць над пастаноўкай голасу. Са мной займалася прафесар Ю.К.Плотніцкая – былая супрацоўніца самога Шаляпіна, добрая артыстка і педагог. У Тамашынскай вучыўся іграць на раялі, а з дырыжорам Метэрам праходзіў курс гармоніі..."

Адначасова Забэйда-Суміцкі вучыўся на эканамічным аддзяленні Харбінскага універсітэту, не пакідаючы настаўніцтва ў школе, дзе зарабляў на жыццё. Універсітэт скончыў у 1929 г. на выдатна і яму прапанавалі пасаду асістэнта на кафедры эканомікі. Калі ж малады выпускнік адмовіўся ад гэтае прэстыжнае ласкі і падаўся ў мясцовую оперу, яго гатовы былі палічыць за вар'ята. А ў тэатры вольнага месца не аказалася. Прыйшлося працягваць працу ў школе і жыць спадзяваннямі. Неўзабаве дапамог шчаслівы выпадак. Спявак Шуклін парушыў кантракт з'ехаў у Шанхай. Тэрмінова спатрэбіўся артыст на партыю Ленскага ў оперы Чайкоўскага "Яўгеній Анегін". На пробу запрасілі Забэйду-Суміцкага. Экзамен быў вытрыманы паспяхова. За два тыдні напружанай працы партыя была падрыхтавана. Дэбют меў бліскучы поспех, прынёс прыемную вядомасць. Новага спевака адразу ж залічылі ў трупу опернага калектыву. Ён выконвае партыі Фауста ("Фауст" Гуно), Герцага ("Рыгалета" Вэрдзі), Альмівівы ("Севільскі цырульнік" Расіні), Уладзіміра ("Чарадзейка" Чайкоўскага), Пінкертона ("Мадам Батэрфляй" Пучыні), і інш. За тры гады працы былі падрыхтаваны болей за 15 адказнейшых партый. Пра Забэйду-Суміцкага захоплена гаварыць у музычных колах. У тагачаснай прэсе многія вядучыя крытыкі справядліва ацэньвалі яго як вялікага маэстра вакалу. Так кітайская газета "Гунбао" пісала: "Чулы музычны спявак Забэйда імкнецца асэнсаваць ролю ў самых дробных дэталях і па магчымасці пераўвасабляцца пры выкананні ролі. Артыст з часам будзе пажынаць лаўры на гэтай зайдроснай ніве. Грунтоўная думка аказалася прарочай...

Але Забэйда-Суміцкі не задаволены дасягнутым. Ён ужо марыць аб Італіі – калысцы оперы, цудоўнай краіне вакальнага мастацтва. На працягу 10 гадоў ашчаднага жыцця пакрысе адкладвае грошы са свайго сціплага заробку, каб мець магчымасць наведаць жаданую краіну. У 1932 г. Забэйда-Суміцкі пакідае Харбін і ѳдзе ўдасканальваць сваё майстэрства ў Італію.

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі:
№ 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі:
220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231300, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: ns@lida1.lingvo.grodno.by

Рэдакцыйная калегія:
Людміла Дзіцэвіч, Алесь Гурыновіч, Ірына Марачкіна, Леакадзія Мілаш, Язэп Палубятка, Алесь Петрашкевіч, Уладзімір Содаль, Станіслаў Суднік, Павел Сцяцко, Алег Трусаў.

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 29. 05. 2000 г.
Наклад 3300 асобнікаў. Замова № 1525
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 147 руб., 3 мес.- 441 руб.
Кошт у розніцу: 35 руб.